

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

III.7065.60.2019.JA

**Pani Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

Zjawisko bezdomności godzi w fundamentalną wartość konstytucyjną, jaką jest przyrodzona i niezbywalna godność człowieka oraz stwarza zagrożenie dla innych istotnych wartości, jak życie i zdrowie ludzkie. Wśród moich priorytetów, jako Rzecznika Praw Obywatelskich, znajduje się przeciwdziałanie bezdomności, dlatego w październiku 2015 r. powołałem Komisję Ekspertów ds. Przeciwdziałania Bezdomności przy Rzeczniku Praw Obywatelskich. W jej skład wchodzi przedstawiciele organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem bezdomności i pomocą osobom jej doświadczającym, naukowcy badający ten problem oraz prawnicy. Ostatnie posiedzenie Komisji, które odbyło się 21 stycznia 2019 r. poświęcone było sytuacji osób bezdomnych w aspekcie dostępności do schronisk dla osób bezdomnych, w tym schronisk z usługami opiekuńczymi, szczególnie osób wymagających rekonwalescencji po zakończeniu hospitalizacji.

Wnioski płynące z tego spotkania oraz docierające do mnie informacje, że wciąż zdarzają się przypadki bezdomnych pacjentów wypisywanych ze szpitali bez uprzedniego uzyskania skierowania do schroniska dla osób bezdomnych świadczącego pomoc opiekuńczą, są bardzo niepokojące. Dochodzi bowiem do sytuacji, gdy osoby wymagające szczególnego wsparcia w okresie rekonwalescencji trafiają do miejsc do tego nieprzygotowanych: schronisk czy noclegowni, które nie dysponują odpowiednim zapleczem i personelem.

Przyczyn takiego stanu rzeczy, w mojej ocenie, należy upatrywać nie tylko w niewystarczającej, w stosunku do potrzeb, liczbie miejsc tymczasowego schronienia w postaci schronisk dla osób bezdomnych, w tym schronisk z usługami opiekuńczymi, ale

także w ograniczeniach wynikających z przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 ze zm.) - dalej u.p.s. dotyczących udzielania pomocy osobom w kryzysie bezdomności.

Zgodnie z treścią art. 2 i 3 u.p.s. celem pomocy społecznej jest wspieranie osób i rodzin w ich wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie samodzielnie pokonać, umożliwienie osobie lub rodzinie życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. Natomiast rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy. Pomoc społeczna udzielana jest bowiem osobom, czy rodzinom między innymi z powodu ich ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, ciężkiej choroby.

Prawo do schronienia ujęte jest jako jedna z form świadczeń niepieniężnych z zakresu pomocy społecznej (art. 36 pkt 2 lit. i u.p.s.), przy czym istotą tego prawa jest, zgodnie z art. 48a ust. 1 u.p.s. przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego. Prawo do schronienia nie zostało w bliższy sposób sprecyzowane co do treści, a jego zakres odzwierciedlony jest przez katalog placówek, w których następuje jego realizacja. Obejmuje on: noclegownię, schronisko dla osób bezdomnych oraz schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Udzielenie schronienia jest zatem odpowiedzią na pewien szczególny stan, w jakim znajduje się osoba potrzebująca, ale realizacja świadczenia powinna nastąpić w taki sposób, aby jak najpełniej zabezpieczać interes osoby wymagającej wsparcia.

Ze względu na charakter - świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej - prawo pobytu w schronisku dla osób bezdomnych oraz schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi jest uwarunkowane uprzednim uzyskaniem tego prawa wynikającym z decyzji administracyjnej (art. 106 ust. 1 u.p.s.), a wydanie decyzji winno być poprzedzone przeprowadzeniem wywiadu środowiskowego (art. 106 ust. 4 u.p.s) oraz, co istotne, podpisaniem kontraktu socjalnego. Z art. 42a ust. 2 u.p.s. wynika bowiem, że schronisko dla osób bezdomnych zapewnia tymczasowe schronienie osobom, które podpisały kontrakt socjalny.

Ustalanie uprawnienia do pobytu w schronisku dla osób bezdomnych odbywa się w oparciu o powołane wyżej przepisy, których kształt nie pozostawia organowi żadnego luzu decyzyjnego w ramach którego mógłby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalić prawo do tych świadczeń. Na gruncie tak określonych regulacji prawnych w sposób szczególny uwidacznia się problem dostępu do świadczeń osób bezdomnych wymagających rekonwalescencji po leczeniu szpitalnym, gdzie z jednej strony przedłużanie pobytu w szpitalu ze względów pozamedycznych nie jest uzasadnione, a z drugiej ze względów formalnych, mając na względzie dobro chorego człowieka, niezbędne.

Przepisy u.p.s. nie przewidują bowiem możliwości interwencyjnego umieszczenia osoby bezdomnej w schronisku, a następnie dopełnienia formalności wynikających z przepisów ustawowych. Określony w u.p.s. w sposób rygorystyczny tryb umieszczenia osoby bezdomnej w schronisku, bez uwzględnienia wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadków odstępstwa od reguły, nie jest dostosowany do istoty bezdomności i powoduje, że realna, często niezbędna, pomoc jest ograniczona.

W mojej ocenie w przypadku wszystkich osób bezdomnych wypisywanych ze szpitali, także cudzoziemców z nieustalonym statusem pobytowym na terenie Polski, powinna być weryfikowana możliwość ich egzystencji poza szpitalem. W przypadkach uzasadnionych m.in. stanem zdrowia osoby potrzebującej, prawo winno dawać możliwość zastosowania szybkiej ścieżki interwencyjnego umieszczenia na okres rekonwalescencji albo do czasu umieszczenia w zakładzie opiekuńczo-leczniczym czy pielęgnacyjno-opiekuńczym, w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Brak stosownej regulacji w u.p.s. skutkuje niejednokrotnie koniecznością długotrwałej i kosztownej hospitalizacji tych osób.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179) uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska odnośnie podjęcia stosownych działań prawodawczych.